

TBD Terim Kolu Çalışmalarının Tarihçesi

Türkiye'nin bilgisayarla tanışması 1960 yılı sonbaharında Karayolları Genel Müdürlüğüne gelen bilgisayarla başlıyor. Bilgisayarın çevresindeki programcı sayısı 7 bilgisayarın çevresindeki işletmen sayısı 4 ve veri hazırlama makinelerinin çevresinde ise 10 delikli kart işletmeni var... 1970'lere geldiğimizde bilgisayar sayısı 78 programcı sayısı 134 ve işletmen sayısı ise 188, yöneticileri de sayarsak toplam bilişimci sayısı 1500'ler dolayında...

Böylece ülke, 1960-1971 yıllarını yeni teknolojiye uyum sağlama, çabalama yılları olarak değerlendirmeye çalışıyor... Bu dönemde bilgi işlem alanında çeşitli amaçlı delikli kart makineleri ile donatılmış "sivil" ve "askeri" kuruluşlarda kendini geliştirme yöntemi ile yetişenler, bilgi işlem alanında önemli görevler sürdürüyor. Ancak üç üniversitede önce "İstanbul Teknik Üniversitesi ve Ortadoğu

Teknik Üniversitesi" daha sonra "Hacettepe Üniversitesinde" bilgisayar ve bilgisayar merkezi kurmalar, özellikle bankacılık kesimi uygulamaları özdevinimli bilgi işlem, önem kazanmaya başlıyor...

Genel görünüm Birleşmiş Milletler ölçütlerine göre bilgisayar ve kullanımı "Temel düzeyden işletimsel düzeye" geçiş çabasında görünüyor. Kimi kuruluşlarda delikli kart makineleri ve ilk bilgisayarlar ile çalışanlar, bilgi işlem alanının uluslararası dili İngilizceyi, uygulama yürütebilmek ve işletim işlevi için "sözcük, cümle" düzeyinde de olsa öğrenmek zorunluğu altında kalıyorlar ve sınırlı içerikte kendi aralarında kullanmak için, İngilizce bilişim terimlerine Türkçe karşılıklar koyma gereğinin 1964 yılında başladığını görüyoruz. "Elektronik Beyin" sözcüğü belki de ilk Türkçe karşılık bulan bilişim sözcüktür... Deniz ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı Elektronik Hesap Merkezlerinde, İstanbul Üniversitesinde,

Hacettepe Üniversitesinde bireysel çalışmalarla Bilişim sözlerine Türkçe karşılık koyma çalışmaları adım adım genişliyor...

1971'lere geldiğimizde kamu ve özel kesimde bilgisayarsayısı 78'e ulaşması bu alanda gerek insan gücü gerekse genişleyip çeşitlenen uygulamalarda "Bilişim sözcük ya da terimi" kullanma gereksinimi artarak genişliyor... Özellikle Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezindeki uygulama çalışmalarının belgeleme ve yayınlama gereksinmesini Türkçe içerikte karşılama gereksinmesine yanıt vermeyi, kendine görev olarak üstlenen Merkez Yöneticisi Aydın Köksal'ın Türkçenin "Kök "eklerine" dayalı Türkçe Bilişim Terimleri üretme çalışmaları hız kazanıyor...

Bilişim Sözlüğü konusunda ilk kapsamlı dizimlenmiş sözcük örnekleri Aydın Köksal'ın 1971'de Türkçe Bilişim Sözleri, Elektrik Müh. Bilişim Özel sayısı s.61-68) çalışmalarında görüyoruz....

1971 Yılında Türk Bilişim hayatında çok önemli bir olay, Türkiye'nin bilgi işlem çalışanlarını bir çatı altında toplayan Türkiye Bilişim Derneği (TBD) kuruluyor... Bilişimciler arasında mesleki dayanışma sağlamak, teknik bilimin araç ve yöntemlerini tanıtmak, "Bilişimciler" arasında Türkçe köklere dayalı sözcüklerle terim birliği ve söylem birliği ile meslek bilinci yaratmak gibi amaçları içeren dernek çalışmalarının "Çalışma Grupları" ile yürütülmesine karar veriliyor...

1990'lı yılların başında ülkede ivme kazanan kişisel bilgisayar kullanımına sonradan çok amaçlı internet kullanımı eklenince bu alanda Türkçe dergi ve diğer yayınların sayısında sınırlı da olsa artma dikkati çekiyor. Yayın, yazılım ve eğitim alanda kullanılan Türkçe Bilişim terim ve sözcüklerinin

çeşitlenmesi, aynı kavramın ya da ismin farklı Türkçe sözcüklerle tanımlanma yaygınlığı, son kullanıcıya zarar verme olumsuzluğuna neden olmaya başlıyor... Bu olumsuzluğun çözümünün ortak terim oluşturma yollarının bulunması olduğunu gören başta dernek kurucusu Aydın Köksal ve TBD ilgilileri bir araya gelerek bir çalışma grubu oluşturuyor. TBD; 1990 yılında terim birliği yanında söylem ve meslek birliği yaratacak, dilin yozlaşmasını önleyecek, her düzeyde bilişim terimi kullanıcılarının çalışmalarını İngilizce-Türkçe karşılıkları ile karşılayacak, temel sözcüklerden başlayarak ortakça onaylanmış bir "Bilişim Terimler Sözlüğü" hazırlayacak bir "TBD Terim Kolu" çalışma grubu oluşturarak yürütme görevini, Türkiye'nin ilk bilgisayar "programcısı", ODTÜ-Bilgi İşlem Merkezi yöneticisi Kaya Kılan'a veriyor...

Böylece 1990 yılından itibaren TBD-Terim Kolu çalışmaları, kişisel çabalar ve A. Köksal'ın sözlük çalışmalarını birleştiren bir kurumsallaşma sürecine girme eğilimi kazanıyor. "Terim Kolu" ve diğer görevleri yanında öncelikle kapsamlı, ortak "Bilişim Terimleri Karşılıklar Sözlüğü" hazırlamak için sürekli çalışacak bir "Sözlük Hazırlama Çalışma Grubu" oluşturulmuştur.

Bilişim Terimleri Sözlüğü hazırlama çalışması için alan ve üye araştırmasında çalışacak topluluk: TBD üyelerinden terim konusunda çalışmaları olanlar, üniversite öğretim üyeleri ve yayın yapanlar, "sözlük" yayınlayan yazılım evleri, donanım/yazılım pazarlayan şirketlerden oluşan bir çalışma takımı kurulması hedeflenmiş. Ancak söz konusu topluluğun Ankara ve İstanbul'da kümelenmiş olması nedeni ile Kaya Kılan yönetiminde Ankara ve Tuncer Üney yönetiminde İstanbul çalışma grupları kurulmuş, bir yılı aşkın bir çalışma ile üç bini aşan terim ve sözcük içeren, iki girişli TBD Bilişim Terimleri Sözlüğü

kütüğü sözlüğü basılı yayın olarak hazırlanmıştır. Basım masrafları Bilgisayar Pazarlama şirketinin desteği ile sağlanmış ve 1996 da yayımlanmıştır. Eklemeliyim ki çalışma takımı, bir Bilgisayar Mühendisliği bölümü öğrencisi de sürekli yer almıştır.

TBD Terim Kolu (Çalışma Grubu) gelişen ve yayılan bilişim toplumuna daha geniş bir Bilişim Terimleri sözlüğü hazırlama çalışmasını 2001 yılında yeniden başlattı. Bu çalışmada; 12 açık kaynak bilişim sözlüğü, belirlenen 10'dan çok Bilgisayar Müh. ile ilgili Türkçe kitap taraması ve Bilgisayar Merkezlerinden, Bilişim Tekno-Parklarından, Bilgisayar Mühendisliği Bölümlerinden, Bilgisayar donanımı ve yazılımı pazarlama şirketlerinden, ortaöğretim bilişim öğretmenlerinden yararlanılmış, davet edilen ve katkıları istenen uzmanların internet ya da görüntülü katılımı ile dört yılı aşan, dört aşamalı bir değerlendirme taraması ve çalışması yapılmıştır. Terim Kolu Üyesi Necdet Kesmez ve Kaya Kılan'ın yürütümünde, gereksinmesi ön görülen İngilizce bilişim terim ve sözcüklerinin Türkçe karşılıkları son aşamada 20 parçaya bölünerek 20 uzman bilişimciye gönderilerek ön görüşleri alınmış ve denetlenmiştir. Daha sonra ortak kullanılabilirliği yüksek Türkçe karşılıklı bilişim sözlüğü, önceki sözlüğün genişletme ve günleme çalışması kapsamında, 2005 yılında hazırlanmıştır. 12.000 dolayında Donanım, Yazılım, Ağ ve İletişim Türkçe Bilişim Terim/Sözcüğü karşılığı içeren ikinci sözlük günlemesi sürümü dört aşamalı çalışma ile (Terim toplama, Tarama/Seçme, Karşılık Değerlendirme, İçerik/Anlam Değerlendirme/Onaylama, Yayınlama ortamına hazırlama çalışmaları) tamamlanmıştır.

TBD Bilişim dergisinde yayımlanacak makalelerde TBD Sözlüğünün kullanılması istenmiş, yazarların İngilizce bilişim sözcüklerine açıklama ya da Türkçe karşılık eklemeleri istenmiş, kimi bilişimciler süzük önerilerini dergide yayımlayarak Terim Kolu çalışmalarına destek vermişlerdir. Ayrıca Dil Derneği ilgililerinin karşılık onaylamada desteğinin alınması da önemli olmuştur...

Çalışma, www.tbd.org.tr sayfasında yayımlanmış ve üyelere duyurulmuştur. "TBD Bilişim Terimleri Karşılıklar Sözlüğü"ne giriş yanında, Dil Derneği-Türkçe Sözlüğüne bağlanma olanağı eklenerek tüm toplumun yararlanmasına açılmıştır. Bu sözlüğün hazırlanmasında yüzden çok bilişimcinin tuzu biberi olması sağlanarak "ortak kullanım" gereği artırılmaya çalışılmış ve bunda başarı da sağlanmıştır. Sözlük zaman içinde kimi bilişimcilerin yeni sözcük göndermesi ile günlenmesi de önemli sayılmalıdır.

1998 yılında Emeritüs Prof. Dr. Tuncer Ören tarafından başlatılan Özenli Türkçe çalışmaları bir süre Türkiye Bilişim Vakfı'nın, 2013'ten başlayarak da TBD'nin bir çalışma grubu olarak sürdürülmüştür. TBD Bilişimde Özenli Türkçe Topluluğunun çalışmalarına bilisimde.ozenliturkce.org.tr bağlantı adresinden erişilebilmektedir.

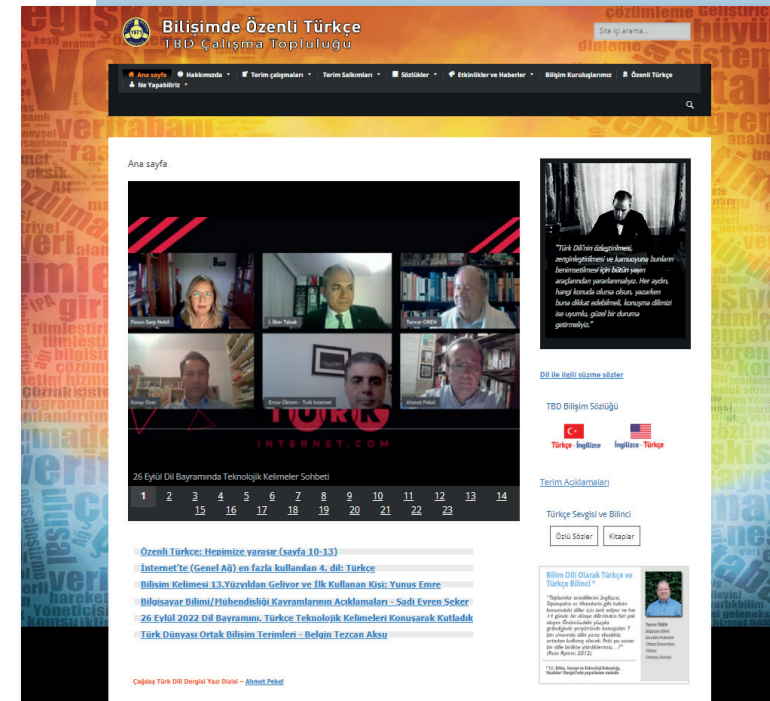
TBD BİLİŞİM TERİMLERİ KARŞILIKLAR SÖZLÜĞÜ (*)

Birinci sözlük çalışma grubu üyeleri ve katkı verenler: (**)

Dr. Ali Arifoğlu, Doç. Dr. H. Levent Akın, Selçuk Halıcı, Mine Halıcı, N. Kaya Kılan (Terim Kolu Başkanı), Prof. Dr. Aydın Köksal, Gülsen Kükner, Doç. Dr. Levent Mollamustafaoğlu, Doç. Dr. Kemal Oflazer, Emin Özdemir, Kerem Salman, Leyla Şensoy, İlker Tabak, Başar Titiz, Ercan Üç, Tuncer Üney, Serdar Yakut.

İkinci sözlük çalışma grubu üyeleri ve katkı verenler: (**)

Ali Arifoğlu (Dr.), Atilla Elçi (Doç. Dr.), Ayla Altun (BİD Bşk.), Aydın Köksal (Prof. Dr.), Bülent Sankur (Prof. Dr.), Ender Ateşman(Dr.), Ersin Töreci (Prof. Dr.), Hülya Küçük-aras(Bil.Müh.), İlker Tabak(Bil. Müh.), N.Kaya Kılan (Terim Kolu Bşk.), Koray Özer (BİM Yöneticisi), Levent Akın (Doç. Dr.), Necdet Kesmez (BİM Yöneticisi), Selçuk Taral (Doç. Dr.), Suat Koyuncu,(Y.Müh. Yayıncı), Tuncer Ören (Prof. Dr.), Tuncay Üney,Yüksel Tahrar (Dr.),

(*) Terim çalışması temel kaynakları:TBD Terim Sözlüğü, Microsoft Yerelleştirme Sözlüğü, B.Sankur Elektrik-Elektronik Terimler Sözlüğü, Linux Topluluğu Sözlüğü, B.Dayıoğlu-Güvenlik Terimleri Sözlüğü, B. Sankur Açıklamalı Sözlüğü, TDK Bilişim Terimleri Sözlüğü, N. Baykal-Bilgisayar Ağları Kitabı Sözlüğü, Ü.Yarımağan Veri Tabanı Kitabı Sözlüğü- T.Ören Terimler Sözlüğü-, A. Köksal-Bilişim Terimleri TDK ve EMO-TBD Sözlükler, A.Arifoğlu-Yazılım Mühendisliği Kitabı Sözlüğü, Internet Terimleri Sözlüğü

(**) Yazılı kaynakla katılanların isimleridir. Farklı çalışma düzeylerinde Çalışma Ortağı olarak katılan yirmiden çok bilişimcinin isimleri listeye ekleme olanağı bulunamamıştır. Tüm katkı verenlere TBD Teşekkürler eder.